

Інна ЗАБОЛОТНА (Київ)

СПОГАДИ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА (1904–1911)

Історичними джерелами, які допомагають відобразити риси певної епохи, розкрити внутрішній світ автора, реконструювати його інтелектуальне оточення, а також простежити ставлення до певних осіб, є джерела особового походження, зокрема спогади.

Відомий український історик І. Крип'якевич є автором низки спогадів. Привертає увагу певна інформативна подібність пропонованих автобіографічних спогадів історика з опублікованими в 2001 р. Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича¹. Можна припустити, що вони були частиною повної автобіографії вченого, яку він писав з власної ініціативи, або, ймовірно, і на неодноразові пропозиції. (Настійливе прохання про написання детальної автобіографії зустрічаємо у вітальній листівці вченому від 31 грудня 1966 р.)².

Проте, судячи зі змісту, тональності спогадів, неодноразового згадування і “неугодних” радянській владі знайомих, можна сказати, що перед нами не офіційна автобіографія, а спроба вченого залишити нащадкам справжню картину описуваних подій.

Дане джерело не публікувалося раніше, проте з його використанням написано статтю Романа Крип'якевича, сина історика, яка була опублікована 1990 р. в журналі “Дзвін”³.

“Спогади” хронологічно охоплюють період з часу навчання І. Крип'якевича у Львівському університеті (1904–1909) до 1911 р. – археографічної експедиції до Москви, організованої НТШ.

Інформація публікованого джерела істотно доповнює інші автобіографічні нариси історика. Комплексне дослідження спогадів вченого дає змогу створити рельєфний виразний просопографічний портрет молодого І. Крип'якевича як талановитої непересічної особистості, майбутнього історика.

¹ Крип'якевич І. Спогади (Автобіографія) // Україна: культурна спадщина, нац. свідомість, державність: Зб. наук. праць. – Львів, 2001. – Вип. 8: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві / Відп. ред. Я. Ісаєвич; упор. Ф. Стеблій. – С. 77–140.

² Львівська національна наукова бібліотека ім. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Архів Івана Крип'якевича. – Папка 255: Листування. – Привітання 1960–1967 рр.

³ Крип'якевич Р. Іван Крип'якевич – історик України // Дзвін. – 1990. – № 5. – С. 82–86.

На відміну від спогадів І. Крип'якевича 1931 р.⁴, де має місце певна повторюваність інформації, наведеної в попередніх авторських працях мемуарного характеру, і де він нерідко навіть вдається до цитування, зокрема, тексту власного щоденника 1903–1904 рр.⁵ та епістолярію, публіковані спогади вирізняються помітною стислістю та концентрованою викладу. Порівняно зі спогадами початку 1930-х і середини 1940-х рр. у поданих спогадах, написаних автором на схилі літ, відчувається аналітичне осмислення висвітлюваних подій з відстані часу.

У той час як низку спогадів І. Крип'якевича присвячено висвітленню конкретних подій (“Спогади із перебування в Івано-Франківській області”, “Організація для університетських справ X–XI 1905”, “Буча 1.III.1906”), наведені спогади дозволяють комплексно висвітлити означений період особистого життя автора на тлі суспільних подій⁶. У них дається лаконічна, але змістовна характеристика викладачів університету як педагогів і вчених, простежується їхній вплив на формування життєвих орієнтирів та особистісних якостей студентів, зокрема самого І. Крип'якевича.

Дане джерело допомагає адекватно відтворити динаміку стосунків І. Крип'якевича зі своїм Вчителем – М. Грушевським. Історик з повагою згадує Патріарха української історичної науки, визнає вирішальну роль М. Грушевського у своєму становленні як історика. Відзначаючи заслуги М. Грушевського як джерелознавця, він писав: “Не знав я другої людини, яка мала б таке велике знання джерел і літератури історії України – від преісторії до XIX ст.”. І. Крип'якевич високо цінує свого наставника як наукового керівника, модератора семінару (“історичних вправ”). Проте він не ідеалізує М. Грушевського як лектора. Дослідники знайдуть тут унікальну інформацію про перебіг конфлікту в НТШ, наслідком якого був від'їзд М. Грушевського зі Львова, про стосунки М. Грушевського та І. Франка, які в історичній літературі висвітлюються досить неоднозначно.

Дане джерело дає змогу відтворити різні аспекти життя української студентської молоді початку XX ст. у Львові. Автор досить детально характеризує громадські та наукові студентські організації в контексті піднесення суспільно-політичного руху в Галичині на початку минулого століття. У спогадах знайшло місце висвітлення боротьби української національно свідомої молоді за власний університет у Львові. Згадуються лідери студентського руху, подається ретроспектива політичних уподобань українського студентства того часу, показуються мотиви і форми студентського руху, відзначається вплив на нього революційних подій у Наддніпрянській Україні. Яскравий опис студентських виступів зумовлений тим, що сам І. Крип'якевич був їх активним учасником.

⁴ ЛННБ. – Архів Івана Крип'якевича. – Папка 324.

⁵ Там само; див.: *Заболотна І.* Гімназійний щоденник Івана Крип'якевича // Український археографічний щорічник. Нова серія. – К., 2007. – Вип. 12. – С. 433–488.

⁶ ЛННБ. – Архів Івана Крип'якевича. – Папка 323.

Досить обширний блок інформації присвячено діяльності НТШ, з яким І. Крип'якевич співпрацював з 1905 р. і став його дійсним членом з 1911 р. Значну увагу приділено археографічним експедиціям до Кракова, Варшави та Москви, під час яких молодий історик збирав матеріали до історії козащини. Огляд своїх відряджень автор здійснює, в основному, крізь призму висвітлення громадського руху українців, з яким він знайомився у відвідуваних містах.

Спогади збереглися у папці 323 родинного архіву І. Крип'якевича, що сьогодні зберігається у Львівській національній науковій бібліотеці України ім. В. Стефаника. Це рукописний текст в учнівському зошиті, написаний на правій стороні. Текст наводиться без змін з незначним втручанням у пунктуацію. Скорочення розкрито у квадратних дужках.

ДОКУМЕНТ

СПОГАДИ

6. VII.59

В 1904–1908 рр. був я студентом львівського університету “ім. цесаря Франца І”. Професорам[и] історії були М. Грушевський, Л. Фінкель¹, Б. Дембінський², Ш. Ашкенази³, С. Закшевський⁴ (починав як доцент). Головно слухав я лекцій Л. Фінкеля, який викладав історію Австрії – речово, з дрібними фактами, але скучнуvато. Він вів семінар, на високому рівні, навчаючи студентів історичної методики. Старші студенти читали свої роботи, молодші – реферати. Я також мав якийсь реферат – не пригадую змісту – говорив я високопарно. Реферат дав Вас. Пачовський⁵, поет, не знаю, на яку тему, але схвилювано захищав погляд, що не личить обплывувати минулого. Дембінський схилився більше до синтезу, але його пафос мені не подобався. Фінкель і Дембінський були моїми “промоторами” при наданні ступеня доктора філософських наук 1911 р.

Особливе значення для мого розвитку, як історика, мав* М. С. Грушевський.

// **Арк. 8.**

Низького зросту, з бородою, в окулярах. Він був тоді привітною людиною, з деяким скептичним гумором, прихильний до молоді. Студентам говорив “пане товаришу” і студенти звали його (поза очі) “пан товариш”. Його лекції були неінтересні – він** читав частини своєї “Історії України”, яку поступнево, том за томом, підготовляв до публікації. Він давав*** багато фактів, серед яких загублювались узагальнення. Він^{4*} не любив синтезу – раз висловився навіть: “ми збираємо матеріали, а інші будуть робити висновки”. Але дуже інтeресно вів семінар (чи “історичні вправи”, бо формально семінари йому не надано). Бувало на семінарі 20–30 студентів-українців, з різних курсів, – на кожному засіданні читали роботи, було жваве обговорення, якому підсумки давав Грушевський; тут він виявляв свій досвід дослідника і величезну ерудицію. Не знав я другої людини, яка мала б таке велике знання джерел і літератури історії України – від преісторії

* У тексті помилково “бив”.

** У тексті помилково “від”.

*** У тексті помилково “давив”.

4* У тексті “розумів історію, як”.

// Арк. 9

до XIX ст. Він щедро давав студентам потрібні бібліографічні довідки. Особливо цінне було те, що він *заохочував студентів публікувати свої роботи**, матеріали і рецензії і *давав їм місце в записках НТШ*, які редагував. Всі його учні друкувалися в Записках – м[а]б[уть], половина статей** і рецензій вийшла із семінару Грушевського. (Я надрукував в записках т...*** перший мій науковий твір – рецензію на статтю Л. Кубалі про “Присягу в Переяславі 1654 р.”^{4*6)}). Грушевський *посилав студентів в архіви*: я вже на 1 курсі, 1904–5 р., працював в архіві м. Львова – спершу відписував якісь матеріали для професора, а далі зібрав матеріали до праці “Львівська Русь в першій половині XVI ст.”, яку читав на семінарі. Грушевський дав характеристику роботи моїм товаришам: “від а до з новий матеріал”. Робота була надрукована в “Записках НТШ”⁷.

// Арк. 10

В університеті я бував (з обов'язку або добровільно) на лекціях інших дисциплін. Обов'язково я вивчав географію (це була одна група з історією – для іспитів) – професорами були заслужений географ старої школи А. Регман⁸, пізніше молодий Ромер⁹. Але я мало присвячувався географії. Українську літературу викладали К. Студинський¹⁰, ерудит у старій літературі, та Ол. Колесса¹¹, який давав інтересні лекції – але згодом був обраний депутатом австр[ійського] парламенту і занедбав науку. Психологію викладав К. Твардовський¹², видатний педагог, який учив молодь глибоко входити в науку, і другий філософ, Вартенберг¹³, культивував вузьку філософію, малодоступні студентам теорії. Бував я також на лекціях історика мистецтва Болоз-Антоневича¹⁴. В ті часи не було обов'язку відвідувати лекції і студент сам собі вибирав це, що його цікавить. Мало було систематичних курсів, а більше лекції на вузькі спеціальні теми. Така система

// Арк. 11

мала, може, негативну сторону, що рідко котрий студент охоплював весь курс даної дисципліни і важко приходилось готувати повний матеріал до іспитів. Але, безсумнівно, університет учив глибоко розбиратись у спеціальних питаннях (non multa, sed multum), підготовляв дослідників.

// Арк. 12

7.VII.59

Громадське життя молоді скупчувалось у студентських товариствах. Українці мали одну організацію “Академічну Громаду”¹⁵, москвофіли “Друг”¹⁶, польські націонал-демократи “...”^{5*}, прогресивні чи ліві “Žusie”. “Академічна громада” в той період містилась спочатку на вул. Кохановського № ...^{6*}, пізніше Заблікевича № 7* – в 3-4 кімнатах, скромно мебльованих, але з картиною Труша “Дніпро” і його ж портретом Драгоманова. Була бібліотека, яка – як показували бібліотечні печатки – зібрана бібліотека давніх студ[ентських] товариств, як “Академічне братство”¹⁷, “Ватра”¹⁸

* Тут і далі зберігаються підкреслення, зроблені в оригіналі.

** Написане спочатку “робіт” перекреслено.

*** У тексті залишено місце для № тому.

4* У тексті спочатку “переяславські статті 1654 р. возз'єднання”.

5* У тексті нерозбірливо.

6* Залишено місце для № будинку.

7* Залишено місце для № будинку.

та ін. Збереглося багато старих видань (навіть “Русалка Дністрова”); я деякий час був бібліотекарем. Тоді ж “виділ” (рада) “Академічної Громади” вирішила бібліотеку прочистити і всякі старші видання передано бібліотеці Наук[ового] Тов[ариства] ім. Шевченка. При бібліотеці був також оклад Франкового “Мій ізмарагд”, який котресь з раніших студентських товариств видало своїм накладом (але багато накладу залишилося нерозпроданим)¹⁹.

// **Арк. 13**

Це був час після “сецесії”²⁰ 1900 р., коли українська молодь, зустрівши неприхильне становище Львівського університету до справ нових укр[аїнських] кафедр, покинула університет і перейшла до Відня, Праги*, і ін. Але ця політика бойкоту тоді заламалась (не пригадую, в яких обставинах) і студентство знову вступало в Львів[ський] університет, з наміром вести боротьбу в його мурах. Більшість молоді була “лівих” переконань: коли в 1906 р. (в тюрмі при вул. Баторія) проведено статистику, 50% заявили себе соціалістами, значна кількість непартійними, а тільки кількох членами нац[іональної] демократії та християнської суспільної партії (Барвінського)²¹. Студенти читали багато “соціалістичних” брошур, пробували читати Маркса (в німецькому оригіналі), але мало хто знав глибше марксизм – мало хто був членом соц[іалістично-]демокр[атичної] партії. Були також прихильники анархізму, і цінилася книга Крапоткіна²². Не пригадую собі, чи бували коли дискусії на теоретичні теми. Часто відбувалися збори сту-

// **Арк. 14**

дентства, частіше в Ак[адемічній] Громаді, рідко – за дозволом ректорату – в університеті. Я, як молодий студент, в 1904 р., зустрів серед студентства розбурхану, гарячу атмосферу, яка сильно діяла на молодих людей. Оскільки пам’ятаю, студентів найбільше цікавило селянська справа та боротьба за виборчу реформу до парламенту. В той час проходили селянські страйки і молодь поширювала на селі брошури. Коли прийшов період “віч” за виборчу реформу – студенти масово виїздили на села. Заклики студентам, які жили на селі (це дозволялось, бо не було примусу брати участь в лекціях, – особливо юристи “студіювали” дома – вивчали підручники), посилав “КУМ – комітет укр[аїнської] молоді”²³. Збори бували дуже бурхливі – було багато талановитих промовців і деколи виступали і “політики”, представники партій; найкращим промовцем із них був Яр. Весоловський²⁴, Мих. Лозинський²⁵, Лонгин Цегельський²⁶.

Був ряд видатних студентів, моїх ровесників. Мабуть, найбільший вплив мав Осип Назарук²⁷, який приїхав до Львова з Відня чи Чернівців – знав

// **Арк. 15**

(8.VII.59)

німецьку літературу і публіцистику, сам писав інтересно статті і нариси, також мав амбіцію дати белетристику (Ярослав Осмомисл). Тоді він був лівих переконань**.

Назарук виховувався під впливом адвоката єврея у Бучачі, д[окто]ра Анзельма Мозлера, який називав себе анархістом, глибоко цікавився долею сільського пролетаріату (видавав своїм коштом газетку “Двірська служба”, укр[аїнською] і поль[ською] мовами). Це була інтелігентна, оригінальна і порядна людина. Допомагав незаможним студентам і дозволяв їм жити у своїй хаті.

* Далі слово нерозбірливо.

** Далі вставку від “Назарук” до “у своїй хаті” вписано на сусідньому аркуші (лівій стороні розвороту зошита).

М[а]б[уть,] належав до радикальної партії, пропагував атеїзм, на студентських зборах заявлявся прихильником найбільш крайних виступів. (Коли в 1908 р. посол Ю. Романчук²⁸ взяв участь у похороні намісника Потоцького²⁹, убитого Січинським³⁰, під впливом Назарука нарада студентів вирішила вислати делегацію до Романчука висловити йому “погорду” і, обов’язково, плюнути йому на підлогу; справді ця делегація ходила до Романчука, але старий посол зумів* вияснити причини своєї участі – і зустріч закінчилась мирно).

М[а]б[уть,] під впливом Назарука також університетські виступи приймали гострий характер. (Пізніше Назарук перейшов на опортуністичні позиції і закінчив редактором “Нової Зорі” органу єп[ископа]. Хомишина³¹). Назарук був юристом, добре знав право. За його ініціативи виник гурток робітничої молоді, на якому він дуже уміло і популярно викладав науку про державу.

// **Арк. 16**

Порядною, прямою людиною був *Теодор Замора*³², природник, селянський син, революційних поглядів – був деякий час головою чи то Ак[адемічної] Громади, чи Студентського Союзу. Замора виїхав на Наддніпрянщину, був учителем в Полтаві, помер репресований**. Інтелігентні, гарячі були два Володимири Левицькі³³, один із них виїхав у Спол[учені] Держави. Вас. Панейко³⁴ вивчав право, чи не вчився у Відні, – дуже інтелігентна людина***, мав славу промову на концерті в пам’ять Шевченка 1906 чи 1907 р., в якій вітав рос[ійську] революцію (промова була друкована). (Був тоді звичай, що на Шевченківських репрезентаційних концертах у Львові були дві промови – одна від “старих”, друга від молоді). Панейко брав участь в Літ[ературно]-наук[овому] Віс[т]нику^{4* 35}, та був одним із постійних^{5*} співробітників “Діла”³⁶. Через те, м[а]б[уть,], стояв дещо осторонь від головної групи Ак[адемічної] Громади. Панейко^{6*} близько стояв до М. М. Лозинського – обидва, як юристи, брали участь в семінарах польського націоналіста, професора Стан. Грабського³⁷ і успішно вели з ним полеміку. Панейко звав себе тоді соціалістом, Лозинський – анархістом.

// **Арк. 17**

Дмитро Лиськевич, спокійної вдачі, в той час цікавився філософією і мистецтвом. Бажалук, природознавець, неврастенік (без руки) глибоко вивчав природознавство. З істориків найзамітніший був *Богдан Бучинський*³⁸ (син Мелітона Б[учинського]³⁹, адвоката із Станіслава, який листувався з Драгомановим), – вчився м[а]б[уть,] у Відні, глибоко розумів середньовіччя і мені *допомагав оформлювати мої перші історичні ідеї*. Ми були одначасово в Кракові (працювали у бібліотеках) – він ознайомив мене з пам’ятником Калімаха⁴⁰ в котромусь із краківських костелів – довго пересиджував перед пам’ятником, вдивляючись в обличчя славного гуманіста.

9.VI.59.

*Омельян Ривюк*⁴¹, завзятий, невеликого росту, виїхав пізніше в США, де став редактором “Свободи”. Микола Цеглинський⁴² (син директора гімназії в Перемишлі,

* У тексті “з’умів”.

** Речення спочатку написане після наступного речення, проте перенесене І. Крип’якевичем на потрібне місце.

*** У тексті є перекреслене словосполучення “стояв дещо осторонь від”.

4* У тексті є перекреслене словосполучення “ пізніше ст”.

5* Слово “постійних” надписано над рядком.

6* Прізвище “Панейко” вписане на полі.

автора комедій) відзначався іронічним гумором та юнацьким цинізмом (тогочасні партії поділяв на “монополь-демократів”, “криштал-демократів” і под[ібно], відповідно до цього, в якій кофейні кожна група засідала – кофейні Монопольна, Кришталева і ін.).

// **Арк. 18**

Головна університетська справа, яка хвилювала студентство, була боротьба за український університет. Після ліквідації “сецесії” переведено боротьбу в мури університету. На нарадах і вічах постійно піднімали це питання – (Точніше хід цих заходів можна знайти в тогочасному “Ділі”). За прикладом італійських студентів, які в (Небруці) добивалися університетських прав “фізичними” виступами, також укр[аїнські] студенти розпочали гострі виступи. Так при акті іматрикуляції⁴³ жадали відчитання присяги укр[аїнською] мовою – співали “Ще не вмерла”, “Не пора”⁴⁴ і ін., і демонстративно залишили актовий зал. Найгостріша демонстрація була 1907 р. – студенти (і я був між ними) окупували університет при вул. Миколая, вивісили на даху прапор, побудували барикади, побили вікна. Емігрант з “російської України” Павло Крач⁴⁵ одягнувся в ректорську мантию і порізав портрети ректорів... Ректорат закликав поліцію – сотню студентів відведено на поліцію, а пізніше справу передано судові, нас заключили в тюрмі при вул. Баторія, і справа закінчилася голодівкою (про це широко в “Ділі”).

10.VI.59

На студентські настрої великий вплив мала російська революція* 1905-7 рр. Тогочасні газети давали широкі інформації про російські події – з них і молодь черпала свої відомості. Але мало хто розумів суть історичних подій – ленінські визначення тоді були невідомі в Галичині, або знали їх** тільки вузькі кола. З революцією в Росії зв’язувалось в першу чергу визволення українського народу із-під ярма царату – широкий розвиток укр[аїнської] культури, деякі політичні зміни (конституція). В деяких брошурах піднімалося питання незалежності України, але у малоконкретному вигляді (мабуть, брошура видана безіменно в Чернівцях “Самостійна Україна”, брошура Л. Цегельського “Україна і Московщина”⁴⁶). М. Грушевський стояв на платформі автономії України в складі Російської держави. На другому місці стояли соціальні питання, які підняла революція – особливо селянськ[е] питання. Революція мала вплив і на настрої селянства в Галичині – (як це пока-

// **Арк. 20**

зують нові дослідження). – В загальному вплив революції 1905 р. на молодь виявлявся у рості лівих, “радикальних” течій, у загостренні становища молоді до “старих” (опортуністів), у загостренні університетськ[ої] боротьби, на зовнішній “революційності” (у словах). Але – скільки можу пригадати – не створилася тоді послідовна, тверда революційна група серед інтелігенції. Навпаки, знайомі мені студенти, які, здавалося, стояли до соціалізму (Назарук, Панейко), увійшли у націоналістичні групи.

// **Арк. 21**

Як студент вступив я у члени Наукового Товариства ім. Шевченка – це мало велике значення для розвитку моїх наукових робіт.

* У тексті “революції”.

** У тексті “ї”.

Головних діячів укр[аїнської] науки у Львові я пізнав на “Університетських курсах”⁴⁷, які Наук[ове] Товариство організувало у канікули 1904 р. (Про ці курси я дав статтю в “Ділі” 1929 р. № 148)⁴⁸. Курси тривали, м[а]б[уть], 2-3 тижні. Викладали: Грушевський – історію України, Франко – літературу, Вовк – археологію, Раковський⁴⁹ – антропологію, Мик. Ганкевич⁵⁰ – історію революційних рухів в зах[ідній] Європі, Ст. Рудницький⁵¹ – географію України, С. Томашівський⁵² – історію Галичини (?) та ін. Лекції відбувалися в залі єврейського товариства *Яд Харузім*. Слухачів було до сотні – молодь з Галичини і значна група приїжджих з Наддніпрянщини. (Пізніше із статті Вол. Дорошенка⁵³ я дізнався, що в більшості гості були членами УСДП (?), які у Львові відбули свою конференцію). Курси на мене, молодого “абітурієнта” гімназії, не зробили особливого враження – найбільш інтересно викладав Хв. Вовк (про французькі знахідки мистецтва палеоліту).

// **Арк. 22**

11.VI.59

Я став “звичайним” членом НТШ – платив 10 корон річно, одержував “Записки НТШ”, мав право голосувати на загальних зборах, брати участь у наукових засіданнях і ін. Я належав до Історично-філософської секції, якою керував М. Грушевський, а участь брав Ів. Франко (який не поладнував з філологічною секцією під проводом Студинського). Засідання відбувалися що 2 тижні, а може, частіше (протоколи засідань в “Хроніці НТШ”), по вул. Чарнецького, 24 (Радянська), на 1 поверсі (по-старому) у приміщенні друкарні – “виділ” (Президія) НТШ мала тут свою кімнату – бюро, зі столом, стільцями, шафами – примітивно влаштоване. На засіданнях Секції, поряд з Грушевським і Франком, бував деколи Вовк (він постійно жив у Парижі) та молоді історики, як Джеджора⁵⁴, Кревецький⁵⁵, Шпитковський⁵⁶.

Члени читали повідомлення про свої роботи, і секція вирішувала друкування. Більшість членів були люди молоді, без досвіду і справи, вирішували Грушев-

// **Арк. 23**

ський з Франком, які мали великий авторитет. Особливих дискусій не пам’ятаю. Було дуже цінне, що обидва видатні учені нічим не виявляли своєї переваги і терпляче слухали початківців, у всьому їм допомагали, справляли їх роботи (І. Франко редагував мою роботу “Русини – властители у Львові в I пол. XVI ст.”⁵⁷, при чому слово “город” заміняв на “огород”). Між Грушевським та Франком в 1904 і ближчих роках відносини були дружні, вони відвідували себе (жили поряд) і радилися у всіх справах. Я часто заходив до Грушевського у питаннях своїх робіт – він завжди ввічливо вислуховував мене, хоч був перевантажений роботою і деякий час навіть хворий нервами. Одного разу, 1905 р., у Грушевського я застав Франка – обидва радилися при чаю – про революційні події в Росії. Я прийшов з проектом перекласти на укр[аїнську] мову малий підручник методики історії Бернгайма⁵⁸. Грушевський сказав: “Тепер не час – бачите, що проходить в Росії” – Франко поставився м’ягше: “І це знадобиться”.

// **Арк. 24**

Окрім Істор[ичної] секції, я брав участь також у комісіях археографічній і, м[а]б[уть], етнографічній. З доручення археографічної комісії я їздив у Краків, Варшаву і Москву, збирати матеріали до історії козацтва (про це далі).

Раз в рік відбувалися загальні збори НТШ, на яких “виділ” (рада) давав звіт і проходили вибори нового виділу. Збори відбувалися в тісному приміщенні контори друкарні. Мало залишилося мені в пам’яті із зборів того часу. Десь в 1905–6 рр. на

зборах виступали опозиція проти Грушевського, в якій участь брали М. Павлик⁵⁹, В. Шухевич (етнограф)⁶⁰, І. Верхритський⁶¹ (мовознавець), може, і Ол. Барвінський. Не пригадую, в чому була суть справи – спори мали більше персональний характер.

Грушевський завжди мав більшість. За нього голосували “закордонні члени” з Росії, як[і] присилали письмові повноваження, та молодь, як[а] цінила наукову роботу професора.

// **Арк. 25**

В 1912 (чи 1913 рр.?) виступила проти Грушевського опозиція, організована Народним Комітетом Національно-демократичної партії (найсильнішої з галицьких партій, якої органами було “Діло” і “Свобода”). Причини були політично-партійного характеру. Грушевський в Літературно-науковому Віс[т]нику, дав ряд статей, в яких критикував опортунізм галицьких партій (статті публіковані брошурою “Наша політика”⁶²). Степан Томашівський, колишній учень Грушевського, у порозумінні з Народним Комітетом випустив брошуру “Проф. М. Грушевський і наша політика”, де гостро атакував Гр[ушевськ]ого, опубліковано також брошуру про діяльність Грушевського в НТШ (закидали йому легковаження членів, диктатури і ін.).

На загальних зборах виступила сильно організована опозиція. В голосуванні сам М. Грушевський одержав більшість як голова*, але пропонуванням нам “виділ” не пройшов (кандидатами були поставлені мало авторитетні молоді люди: Джджора, Федюшка⁶³, Залізник⁶⁴ і ін.) Обрано “виділ”, пропонуванням опозицією,

// **Арк. 26**

в якому головну роль займав С. Томашівський. *М. Грушевський зрікся головства і вийшов із зборів.*

12.VI.59

З 1905 р., коли на Наддніпрянщині, внаслідок революції, для українства прийшли деякі пільги, Грушевський звернув всю увагу на те, щоб у Києві організувати центр української науки і культури. В Києві засновано його заходом** “Наукове Товариство”⁶⁵, яке почало видавати “Записки”⁶⁶, “Україну”⁶⁷ та інші наукові серії. У цих виданнях він вміщував деякі роботи галичан ([П.] Франка, Б. Бучинського – мабуть, і мої?). До Києва переведено “Літературно-науков[и]й Вісник” (неоправданий закид доньки Ів. Франка, немов Грушевський перевів у Київ ЛНВ, щоб докучити Франкові – справа йшла виключно про підсилення кволеньких тоді укр[аїнських] культурних кадрів на Наддніпрянщині). Грушевський цікавився також політичним життям “конституційної” Росії – їздив до Петербурга для зв’язків з українським клубом в Думі – може, і він допоміг організувати цей

// **Арк. 27**

клуб. Про свої враження з Росії він мав доповідь в Акад[емічній] Громаді. В цих роках він написав ряд брошур і статей про культурні потреби і плани на Україні: про укр[аїнську] науку. В 1912 р. (?) виступив з брошурою у справах відокремлення Холмщини (“За український маслак”⁶⁸).

Грушевський, від імені Археографічної комісії НТШ, вислав молодих істориків на наукові відрядження до різних архівів. Їздили Кревецький, Герасимчук⁶⁹, Джджора, Голійчук...

* Словосполучення “як голова” вписане над рядком.

** Словосполучення “його заходом” вписано над рядком.

Я їздив в 19[06] і 19[07]* до Кракова, де збирав матеріали до історії козацтва кінця XVI і перших десятиріч XVII ст. Працював в архіві Чартори[й]ських і рукописних відділах бібліотеки Академії Наук і Ягейлонської. Ці матеріали опублікував в т. VIII “Жерел до іст[орії] України-Русі”⁷⁰. Познайомився з Краковом – тобто старою архітектурою і музеями. Раз був у краківській “Просвіті” – але тоді не було там нікого. До Кракова приїздив укр[аїнський] хор зі Львова (Бандурист?)

// **Арк. 28**

В 19..** я був у Варшаві – робив розшуки в бібліотеці Красінських і Замойських та університетській – знайшов деякі*** матеріали про діяльність М. Дорошенка, І. Караїмових та до Хмельниччини. (Ці бібліотеки було спалено в час війни 1944 р.).

16.VI.59

У Варшаві я познайомився з групою студентів університету, українців, більшість із Поділля. Варшавський університет був русифікований, поляки його бойкотували, і до університету дозволено приймати молодь з закінченою семінарією. Така колонія подільських семінаристів жила у Варшаві. Провід вів Гр. Степура⁷¹, юрист (пізніше, 1917 р. вславився тим, що закликав австрійські війська до Кам'янець-Под[ільського], – далі був адвокатом в Луцьку). В ті часи він був енергійним організатором культурної справи, поширював у Варшаві укр[аїнські] газети (його адресу я знайшов у Київській “Раді”⁷², він був представником видавництва на Варшаву), організував вечірки і концерти. Оповідали мені, що величезний успіх мав Шевченківський концерт, який дали у великих залах “ресурси” –

// **Арк. 29**

офіцери-кубанці, які склали прибічну гвардію ославленого ген[ерал]-губернатора Скаллона – билися за білети – багато публіки відійшло з нічим. Організатори концерту дали спорудити відзнаку з портретом Шевченка з лентами в “національних” кольорах – чорно-червоними (“бо такі кольори найбільше зустрічаються на укр[аїнських] вишивках” – про інші національні кольори студенти не чули). Я привіз із Варшави багато афішів із варшавських концертів і вистав – дав їх до бібліотек[и] Наук[ового] Тов[ариства] ім. Шевченка. – Існували у Варшаві “Українська Громада”, товариство, до якого належали “старі” громадяни, у більшості службовці. Студенти завели мене на одне засідання ради товариства – старі члени говорили по-російськи, молоді по-українськи. Засідання перебила жандармська ревізія (може, причиною була присутність моя, “австрійця”), але студенти зручно вивели мене із кімнати бічним виходом, через кухню.

У Варшаві був я також у костьолі “Маріавітів” – секти, якої священники відправляли богослужби польською мовою – вели всякі під[п]риємства соціального характеру (верстати, гуртожитки) і мали вплив серед пролетаріату.

// **Арк.** ^{4*}

У Варшаві на концертах хором керував Малишевський (?), який опублікував збірку народних пісень з нотами (також дав я до бібліотеки НТШ)^{5*}.

* В обох випадках пропущено місце для дати.

** Пропущено місце для дати.

*** В тексті закреслено слово “інтересні” та надписано вгорі слово “деякі”.

^{4*} № аркуша нерозбірливий.

^{5*} Рядок “З Варшави, по дорозі до Москви, я” в тексті перекреслено.

З подолян, Гінковський (Степура звав його “Антось” – з “Люборадських”⁷³) копіював мені архівні матеріали.

З Варшави, по дорозі в Москву, поїхав я до Холма, відвідати місто, в якому учився мій батько та з яким зв’язувались різні родинні оповідання. У Варшаві добув я адресу учителя дух[овної] семінарії в Холмі, Кобрин⁷⁴ (живе у Львові), який мене проводив* по місті. Бачив я славний собор (заснований Данилом); на місті укр[аїнську] мову чув тільки від деяких селян. Якось генеральша, з якою я познайомився у Кобрині, повела мене до “пансіону благородних девиц”, де вчилися доньки священників-москвофілів з Галичан. Дізнавшись, що я “українець”, не хотіли і говорити зі мною. Холм робив враження малого, нерозвинутого міста; місцевого населення немов не було видно; на перший план виступали російські установи.

// **Арк. 31**

1911 (зошит II, 1911)**

До Москви я приїхав зимою – був гострий мороз – я викликав зачудовання моїм студентським пальтом та твердим “котьолком” – жителі Москви були в шубах і теплих шапках. Я збирав матеріали до історії козацтва другої пол. XVII ст. і дещо до Хмельниччини в архівах міністерств Юстиції і закордонних справ, також в Румянцівському музеї. (В Москві і в Варшаві зібрав відбитки козацьких печаток (опубліковані в статті “З укр[аїнської] сфрагістики”, Записки НТШ⁷⁵).

Мав я адресу сестри Назарієва (службовця бібліотеки НТШ) і з її допомогою добув мешкання і адреси студентів-українців, які мали в московських вищих школах свої “земляцтва”. Познайомився і здружився з різними групами і жив між ними, так що в Москві не зміг вивчити російської мови!

Із найближчих знайомих були*** Мих. Токаревський⁷⁶ і його жінка Ніна (живуть у Львові), – Буцький, Огієвська (збереглося наше спільне фото) – сходилися в хаті Токаревського, він грав на бандурі, співали. Вони

// **Арк. 32**

були тоді с[оціаль]-д[емократи] (не знаю якої групи). Бував якийсь Баер, за яким шукала поліція. З якоїсь іншої групи був Титаренко (тепер, м[а]б[уть], у Києві). Часто бував я у подолян – Зіни Сулковської та її подруги. Московський університет був тоді закритий – проходила підпільна робота, але я у ній не орієнтувався. Був я на установчих зборах українського філіалу Словянського товариства (чи клубу?), яким керував *Федір Корні*⁷⁷, друг України. На зборах я промовляв, але основателі були не задоволені гострим тоном промови, – був раз у Петрово-Розумовському, в інституті ...^{4*} Тут було сильне українське земляцтво, і на ньому проведено гостру дискусію з молодими москвофілами Марковим Ос. Ос. і товаришем, які рекомендували себе як нову партію, яка має об’єднати “українців” і “старорусинів” – але московські студенти знали добре національне питання і дали гостям зі Львова гостру відправу.

* Спочатку було слово “показував”, яке перекреслено.

** “1911 (зошит II, 1911)” – напис над рядком.

*** Слово “були” вписане над рядком.

^{4*} Залишено пропуск на 1–2 слова.

КОМЕНТАРІ

1. Фінкель Людвік (1858–1930) – польський історик, бібліограф. З 1892 р. професор Львівського університету. Автор праць з історії Польщі XV–XVII ст., в яких значну увагу приділено українським землям, видав цінну бібліографію польської історії (1891–1914) (перевидана в 1955 р.).

2. Дембінський Броніслав (1858–1939) – польський історик, з 1892 р. професор загальної історії Львівського університету, знавець італійської культури.

3. Ашкеназі Шимон (1866–1935) – польський історик, дипломат. Народився у м. Завихвост біля Сандомира. Навчався у Варшавському, Геттінгенському університетах, 1902–1914 рр. – професор Львівського університету, з 1928 р. – почесний професор Варшавського університету, член Польської академії знань (1909), почесний член Польського історичного товариства (1924). 1920–1923 – представник Польщі в Лізі націй. Спеціалізувався в галузі політичної історії Польщі XIX–XX ст. (“Князь Юзеф Понятовський” (1905), “Росія – Польща. 1815–1830” (1929) і ін.). Полемізував з представниками краківської історичної школи. Виступав за приєднання Східної Галичини до Польщі. Творець львівської польської школи істориків – “школи Ашкеназі”.

4. Закшевський Станіслав (1876–1936) – польський історик-медієвіст, професор Львівського університету; його праці, насамперед з історії середньовічної Польщі, важливі і для української історіографії.

5. Пачовський Василь (1878–1942) – поет, драматург, педагог, один з провідних представників літературного угруповання “Молода муза”. Родом із Золочівщини. Вчителював у гімназіях Станіслава і Львова, Перемишля. У літературу ввійшов збірниками поезій “Розсипані перли” (1901), “На стоці гір” (1907) та ін., драматичними творами “Сон української ночі” (1903), “Сонце руїни” (1911), “Гетьман Мазепа” (1913) та ін. Автор низки історичних праць, зокрема “Нарису історії мініатюри по рукописям” (1913), “Истории Подкарпатской Руси” (1921), “Исторії Закарпаття” (1946) (вид. посмертно).

6. *Крип'якевич І.* [Рец. на:] Ludwik Kubala. Przystań w Perejasławiu i “stati” Bohdana Chmielnickiego (Kwart[alnik] hist[oryczny]. – 1904. – S. 220–242) // ЗНТШ. – 1905. – Т. 65. – Кн. 1. – С. 17–19.

7. *Крип'якевич І.* Львівська Русь в першій половині XVI віку // ЗНТШ. – 1907. – Т. 77. – Кн. 3. – С. 77–106; Т. 78. – Кн. 4. – С. 26–50; Т. 79. – Кн. 5. – С. 5–51.

8. Регман Антоні (1840–1917) – польський географ і ботанік.

9. Ромер Євгеніуш (Аугеніум) (1871–1954) – визначний польський географ і картограф, доцент (з 1899) і професор (1911–1931) Львівського університету, засновник картографічного інституту “Атлас”. Автор синтетичної праці “Про положення, морфологію і клімат Польщі”, до якої зараховував західні і центральні українські землі, які до 1772 р. входили до складу Речі Посполитої. Польський експерт на мирних конференціях у Парижі і Ризі. Відзначався неприхильним ставленням до України.

10. Студинський Кирило (1868–1941) – визначний літературознавець і мовознавець, громадський діяч, дійсний член НТШ, у 1925–1931 рр. його голова, з 1929 р. академік ВУАН (1929–1934). У 1897–1899 рр. – доцент Ягеллонського (Краків), у 1900–1918 та 1939–1941 рр. – професор Львівського університетів. Один з провідних діячів Християнсько-суспільної партії у Галичині, співредактор її друкованого органу “Руслан”. Член Виділу товариства “Просвіта” і редактор його видань (1903–1906), член Крайової шкільної ради у Львові (1905–1914). Входив до складу

Української національної ради (1921–1922), голова Народних зборів Західної України (1939), депутат Верховної Ради УРСР. Загинув за нез'ясованих обставин під час примусової евакуації зі Львова на початку німецько-радянської війни 1941 р.

11. Колесса Олександр (1867–1945) – мовознавець, історик літератури, фольклорист, поет, громадський і політичний діяч, дійсний член НТШ, доцент (з 1895) і професор (1898–1918) Львівського університету. Один із засновників УВУ, його перший ректор, професор, а також професор Карлового університету (1923–1939). Автор праць з українського літературознавства та фольклористики “Погляд на сучасний стан історичних розслідувань української літератури” (1901), “Українські народні пісні в поезіях В. Залеського” (1892), Шевченко і Міцкевич” (1894) та ін.

12. Твардовський Казімеж (1866–1938) – польський філософ кінця XIX – початку XX ст., засновник “львівсько-варшавської школи” у філософії.

13. Вартенберг Мсціслав (1868–1938) – польський філософ, дослідник філософії Канта і неокантіанства.

14. Болоз-Антоневич Ян (1858–1922) – польський теоретик та історик мистецтва, з 1894 р. професор Львівського університету, автор праць з естетики, мистецтвознавства та літературознавства.

15. Академічна громада – студентське товариство у Львові (1896–1921), засноване у 1896 р. внаслідок злиття товариств “Ватра” та “Академічне братство”. Друкованим органом був часопис “Молода Україна” (1900–1903, 1905 і 1910) (ред. Л. Цегельський, С. Старосольський, А. Крушельницький, В. Темницький, пізніше В. Панейко та І. Крип’якевич). З 1908 р. проводило широку освітню роботу серед українського населення, спрямовану на пробудження національної самосвідомості. При товаристві діяли драматичний, правничий, літературний, філософський, економіко-соціальний та ін. гуртки, організовувалися курси з історії України, географії, права, німецької мови для робітників, наукові доповіді у сільських та міських читальнях. У 1908 р. І. Крип’якевич створив при Академічній громаді “Просвітний кружок”. Закрите польською владою у зв’язку з активною участю товариства у боротьбі за відкриття українського університету у Львові, переслідуванням Львівського таємного українського університету.

16. “Друг” (“Другъ”) – студентський літературно-публіцистичний і науковий журнал, що видавався 1874–1877 рр. у Львові. Заснований як друкований орган москвофільської організації “Академічний кружок”. З 1877 р. під впливом М. Драгоманова, з появою в редколегії І. Франка, М. Павлика він еволюціонував у революційно-демократичному напрямку. Друкувалися твори українських, російських і зарубіжних літераторів – І. Франка, М. Чернишевського, М. Лермонтова, Г. Успенського, М. Салтикова-Щедріна, Г. Гейне, Е. Золя, Г. Флобера та ін., наукові праці, матеріали з історії, етнографії, звіти про діяльність студентських товариств, бібліографії. Після арешту І. Франка та М. Павлика 1877 р. журнал припинив існування.

17. “Академічне братство” – українське студентське товариство у Львові народовського спрямування. Засноване у 1882 р. Поєднувало функції читальні й самопомогового товариства. При товаристві діяли філософський, музичний та статистично-етнографічний гуртки, “мандрівний комітет”, який організував народознавчі подорожі по Галичині та Буковині. Братство організувало віча на підтримку вживання української мови та створення кафедри української історії при Львівському університеті (1884 та 1889 рр.), видавало книжкову серію “Ювілейна бібліотека” (з 1891 р.), здійснило спробу видавати власний журнал “Товариш” (1888 р.

вийшов лише перший номер). У 1896 р. внаслідок об'єднання Академічного братства з товариством “Вагра” утворилося товариство “Академічна громада”.

18. “Вагра” – студентське товариство національного напрямку, що в 1892–1896 рр. діяло у Львові з часу, коли Академічне братство еволюціонувало в дусі соціалізму. У результаті об'єднання обох цих товариств у 1896 р. утворилась Академічна громада.

19. У 1898 р. Академічна громада видала збірку поезій І. Франка “Мій Ізмарад” і організувала святкування 25-річчя літературної діяльності поета.

20. Сецесія – масовий вихід українських студентів зі Львівського університету на знак протесту проти репресивних заходів польської адміністрації щодо організаторів студентських демонстрацій, які проводились з вимогою надання українській мові рівних прав з польською в навчальному процесі та заснування окремого українського університету.

21. Барвїнський Олександр (1847–1926) – український політик, історик, педагог. Розробляв програму народовського руху. Стояв біля витоків газети “Діло”. З 1888 р. – професор державної учительської семінарії у Львові. З 1890 р. виступав прихильником політики “нової ери”, що мала на меті порозуміння між поляками і галицькими українцями. Депутат держради (1891–1907), Галицького крайового сейму (1894–1903), очолював Українське педагогічне товариство (1891–1906). Голова НТШ (1892–1897), був заступником голови “Просвіти”. У 1896 р. очолив Католицький русько-народний союз, який у 1911 р. трансформувався в християнсько-суспільну партію.

22. Кропоткін (Крапоткін) Петро (1842–1921) – князь, російський громадський і політичний діяч, один з теоретиків анархізму, географ, мандрівник. У своїх роботах виступав проти централізованої організації суспільства, за усупільнення засобів виробництва, заперечував необхідність держави. Виступав проти марксизму і вчення про класову боротьбу

23. КУМ – Комітет української молоді – організація, що керувала перед Першою світовою війною боротьбою за український університет у Львові.

24. Веселовський Ярослав (1881–1917) – громадський, політичний та культурний діяч, публіцист, письменник та перекладач. За фахом юрист. З 1902 р. – редактор провідних часописів Галичини і Буковини: “Поступ” (1902–1904), “Буковина” (1904–1906). З 1907 р. працював у редакції газети “Діло” (1910–1911 рр. – головний редактор), редагував “Письмо з «Просвіти», тижневик “Неділя” (1911–1912). Упорядник і видавець збірника “Як судили Мирослава Січинського” (1909). У 1914–1917 рр. – редактор української і російської преси в Міністерстві закордонних справ у Відні. Належав до Русько-української радикальної партії.

25. Лозинський Михайло (1880–1937) – правник, публіцист, політичний діяч. Співробітник і співредактор “Діла”, співробітник “Гасла” (друкований орган РУП), “Громадської думки”, “Ради” та ін. Помічник секретаря закордонних справ ЗО УНР (1919). Член делегації на Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр. У 1921–1927 рр. – професор міжнародного права УВУ у Празі. Пізніше керівник кафедри права Університету народного господарства в Харкові. Автор низки праць з історії Західної України і права (“Польський і руський революційний рух і Україна”, “Галичина в рр. 1918–20, розвідки і матеріали”, “Міжнародне право”, “Охорона національних меншостей в міжнародному праві”). У 1930 р. заарештований; помер на засланні.

26. Цегельський Лонгин (1875–1950) – адвокат, публіцист і політик, діяч Української націонал-демократичної партії, родом з Галичини. Співредактор журналу “Молода Україна”. Підтримував зв’язки з діячами РУП, зокрема з М. Міхновським, брошуру якого “Самостійна Україна” видав у 1900 р. у Львові. У 1901 р. видав популярну в Галичині книгу “Русь-Україна-Московщина-Росія”. Редактор газети “Діло” (1908), газет “Свобода” (1907–1908), “Українське слово” (1915–1918). З 1914 р. член Головної української ради, Бойової управи УСС, Загальної української ради, діяч СВУ і автор низки політичних брошур, член Української національної ради ЗУНР і державний секретар внутрішніх справ. З січня 1919 р. – керівник секретаріату зовнішніх справ ЗО УНР, заступник міністра зовнішніх справ УНР. Підписував договір з Директорією про з’єднання ЗУНР і УНР. У 1920–1921 рр. – представник уряду ЗО УНР у США. Залишившись в Америці, брав активну участь у політичному й культурному житті української еміграції.

27. Назарук Осип (1883–1940) – громадсько-політичний діяч, журналіст і публіцист, один з організаторів українського студентського руху в Галичині. Закінчив юридичний факультет Віденського університету. У 1906–1907 рр. – голова Академічної громади. З 1905 р. належав до Української радикальної партії, був членом її управи, редактором “Громадського голосу”. У 1914–1919 рр. очолював керівні пресові органи Легіону УСС, УНР, УГА, редагував газету “Стрілець”. У 1920–1923 рр. – член уряду ЗУНР у Відні. У 1923–1927 рр. жив у США і Канаді, де став співорганізатором гетьманського руху. Повернувшись у 1927 р. до Львова, став одним з організаторів і керівників Української народної католицької партії та редактором її газети “Нова зоря”. Автор численних праць на суспільно-політичні теми, історичних повістей (“Що то є нарід або нація” (1911), “Князь Ярослав Осьмомисл” (1918), “Роксоляна” (1930)).

28. Романчук Юліан (1842 – 1932) – український громадсько-політичний діяч, науковець, публіцист. У 1860–1863 рр. навчався у Львівському університеті. У 1863–1900 рр. працював учителем (з 1868 р. – в Академічній гімназії у Львові). Як член шкільної комісії налагодив видання перших шкільних підручників українською мовою. Один із засновників товариства “Просвіта” (1896–1906 рр. – голова), НТШ. У 1902 р. здійснив перше у Галичині популярне видання творів Т. Шевченка. 1904 р. започаткував серію “Руська письменність” (у міжвоєнний час – “Українське письменство”), редагував всеукраїнський журнал “Правда” (1873–1878), засновник і видавець першого часопису для селянства “Батьківщина” (1879–1887), один із засновників газети “Діло” (1880) та журналу “Ruthenische Rundschau” у Відні (1903). Ініціатор створення першого українського політичного товариства “Народна Рада” (1885–1899 – його голова). Прихильник політики “нової ери” (1890–1894). Був співзасновником Української національно-демократичної партії (до 1907 р. – її голова). Був депутатом галицького сейму (1883–1895), головою Руського клубу в сеймі (1889–1895), послом австрійського парламенту (1891–1897, 1901–1918), головою Української парламентарної репрезентації (1901–1910, 1916–1917), віце-президентом австрійського парламенту (1910–1918). Входив до складу Української національної ради ЗУНР-ЗО УНР 1918–1919. Прийняв присягу на площі св. Юра від українського народу про невизнання рішення Ради послів від 14.III.1923 щодо передачі Галичини під владу Польщі.

29. Потоцький Анджей (1861–1908) – польський політичний діяч у Галичині. Був депутатом віденського парламенту та галицького сейму (в 1901–1903 рр. – мар-

шалок сейму), з 1903 р. – намісник Галичини. Виступав проти задоволення національних вимог українського населення в Галичині, підтримував москвофільську течію в суспільно-політичному житті краю. Під час виборів до галицького сейму в 1908 р. намагався шляхом виборчих порушень та політичного терору не допустити в крайовий парламент представників українських партій національно-демократичного спрямування. Убитий українським студентом М. Січинським на знак протесту проти виборчих зловживань.

30. Січинський Мирослав (1887–1979) – український громадський діяч. Навчався на філософському факультеті Віденського та Львівського університетів. Належав до Української соціал-демократичної партії. У помсту за розправу польської адміністрації Галичини над українськими селянами та фальсифікацію виборів 12.04.1908 р. застрелив у Львові намісника А. Потоцького, що викликало схвалення української громадськості, але гострий осуд митрополита Андрея Шептицького як прояв політичного терору. Був заарештований і засуджений до смертної кари, заміненої 20-річним ув'язненням у 1911 р. втік із в'язниці й емігрував до Норвегії, згодом до Швеції, потім до США. Один із засновників Української федерації соціалістичної партії, заснував організацію “Оборона України” (1920), президент Українського братерського союзу (1933–1941). Перейшов на прокомуністичні позиції. Помер у США.

31. Хомишин Григорій (1867–1947) – єпископ Української греко-католицької церкви. Доктор теології (1899), ректор Львівської духовної семінарії (1902–1904), протегував Українській католицькій народній партії. Започаткував видання квартальника для священників “Добрий пастир” (1931–1939), мав вплив на видання газети “Нова зоря”, органу УКНП. У міжвоєнний період відстоював політику “нормалізації” стосунків українців з польською державою. У церковному житті дотримувався пролатинського спрямування. У 1946 р. заарештований радянськими каральними органами і засуджений до 10 років примусових робіт, помер у київській в'язниці.

32. Замора Теодор (Федір) (?–1937) – український громадський діяч і педагог. У студентські роки керівник “Просвітнього кружка” Академічної громади, заступник голови (М. Залізняка) та голова Українського студентського союзу у Львові. Закінчив філософський факультет Львівського університету. Вчителював у гімназіях Яворова й Городенки. Був делегатом Установчих зборів Української Національної Ради (1918). У складі УГА у 1919 р. перейшов через Збруч на Наддніпрянську Україну. З жовтня 1919 р. завідував трудовою школою в Полтаві, з 1930 р. вчителював у Харкові. Заарештований органами НКВС (1931). Після звільнення працював викладачем фізики у м. Белгороді. Під час приїзду до Харкова заарештований вдуже разом з дружиною і розстріляний.

33. Левицький Володимир (1888–1980) – політичний діяч, за фахом – юрист. Член СВУ, у 1919–1920 рр. – директор пресової служби посольства УНР у Берліні. З 1924 р. жив у США. Провідний член української організації соціалістичного спрямування “Оборона України”. У 1933–1942 рр. – віце-президент Українського братства, з початку 1940-х рр. перейшов на радянофільські позиції, з 1941 р. – редактор прорадянської газети “Громадський голос” (Нью-Йорк).

Левицький Володимир (1899–?) – церковний і громадський діяч, протоієрей. Певний час редактор “Українського вісника” й секретар консисторії Української православної церкви у США.

34. Панейко Василь (1883–1956) – український громадсько-політичний діяч, дипломат, публіцист. Закінчив Львівський університет. Належав до Української національно-демократичної партії. Співробітник “Діла” (1912–1918 – головний редактор), брав участь у виданні “Літературно-наукового вісника” (1908–1912). Державний секретар закордонних справ ЗУНР. Заступник голови, а згодом голова української делегації на Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр. Намагався добитися підтримки Антантою боротьби УНР проти агресії Радянської Росії, виступав за ліквідацію польського окупаційного режиму на території ЗУНР. З 1920 р. працював закордонним кореспондентом газети “Діло”. У 1925 р. видавав “Діло” і двотижневик “Політика” (1925–1926) у Львові. У 1930-х рр. відійшов від політичного життя, емігрував до США (1945), та Венесуели (1955).

35. “Літературно-науковий вісник” – у 1898–1906 рр. виходив у Львові, у 1907–1914 рр. – у Києві. Літературно-мистецький, науковий та суспільно-політичний щомісячник, заснований з ініціативи М. Грушевського як видання НТШ на базі журналів “Зоря”, і “Життя і слово”. У 1906–1913 рр. виходив у двох редакціях – київській і львівській (ред. М. Грушевський). У 1917–1919 рр. відновлений після тривалої перерви, зумовленої Першою світовою війною, у Києві під редакцією О. Олеса. З 1922 по 1932 рр. видавався у Львові Українською видавничою спілкою.

36. “Діло” – щоденна провідна галицька газета. Виходила у Львові у 1880–1939 рр. Першим редактором був В. Барвінський.

37. Грабський Станіслав (1871–1949) – польський правник, економіст і політик, один із керівників Народно-демократичної партії (ендеків). Професор Львівського (1910–1939) та Варшавського (1946–1949) університетів. Виступав за об’єднання всіх польських земель у складі Російської імперії та недопущення українських впливів на західноукраїнських землях. 1919–1927 рр. – депутат сейму 2-ї Речі Посполитої. 1923 та 1925–1926 рр. – міністр освіти та релігії. Відомий як автор закону (1924), що передбачав перетворення українських та польських шкіл на двомовні (утраквістичні), що призвело до скорочення кількості українських шкіл.

38. Бучинський Богдан (1883–1907) – історик, учень М. Грушевського. Автор праць з історії Великого князівства Литовського та історії Унії (“Студії до історії унії” (1908)).

39. Бучинський Мелітон (1847–1903) – адвокат, громадський діяч у Станіславові, етнограф. Заходами М. Павлика НТШ видало листування Б. Бучинського з М. Драгомановим (“Переписка”).

40. Каллімах (Філіпп Буонакорсі, 1437–1496) – італійський гуманіст. Помер у Кракові. Його портретне зображення, відлите за проектом Віта Ствоша, збереглося у Краківському домініканському костелі.

41. Рив’юк Омелян (1887–1972) – громадський діяч. Родом з Галичини. З 1912 р. у США. Один із засновників Федерації українців у США (1915), голова об’єднання Української організації в Америці (з 1927), головний редактор (1926–1933) щоденника “Свобода”. Автор брошури “Польща йде! Та не одна, а дві” (1917), “Ukraine and the Ukrainians” (1920).

42. Цеглиньський Микола (1883–1956) – журналіст, літературний критик. Під час Першої світової війни жив у Швейцарії (співпрацював з СВУ), згодом у США, де редагував ряд газет.

43. Іматрикуляція – складання списку студентів.

44. “Не пора” – твір (сл. І. Франка, музика Д. Січинського), що на початку ХХ ст. виконував функцію національного українського гімну.

45. Крат Павло (1882–1952) – громадський і церковний діяч, революційний поет. Родом з Лубенщини. Член РУП і Української спілки РСДРП. У студентські роки (1906–1907) був одним з організаторів боротьби за український університет у Львові. З 1907 р. жив у Канаді. У 1923–1938 рр. в Західній Україні заснував Євангельсько-реформовану церкву.

46. Йдеться про історичну розвідку Л. Цегельського “Русь-Україна і Московщина” (Львів, 1901. – 92 с.).

47. Йдеться про підготовчі курси для абітурієнтів.

48. Крип'якевич І. Українські наукові курси у Львові 1904 р. // Діло. – 1929. – Ч. 143. – 30 червня.

49. Раковський Іван (1874–1949) – доктор природничих наук, біолог, антрополог, голова НТШ у 1935–1939 і 1946–1949 рр. Викладав у Кам'янець-Подільському українському університеті, організатор Українського таємного університету. Головний редактор “Української загальної енциклопедії”.

50. Ганкевич Микола (1869–1939) – український політичний діяч, один з організаторів робітничого руху в Галичині. У 1900 р. став одним із засновників Української соціал-демократичної партії. Редагував центральні органи партії – газети “Воля” і “Земля і воля” (1907–1912). Входив до складу Головної Української Ради у Львові, згодом – заступник голови Загальної Української Ради у Відні. На початку 1920-х рр. виступав проти переходу УСДП на комуністичну платформу, за що був виключений з партії (1923). Став членом Польської соціалістичної партії.

51. Рудницький Степан (1877–1937) – визначний український географ, дійсний член НТШ, ВУАН, засновник української наукової географії і географії України. Автор близько 70 наукових праць і статей з географії (“Начерк географічної термінології”; “Ukraina und die Ukrainer” (1914–1915. – Т. 1–2); “Україна з політично-географічного становища” (1916); “Ukraina. Land und Volk” (1916); “Основи землезнання України” (1924–1946); “Основи морфології і геології підкарпатської Русі та Закарпаття взагалі” (1925–1927. – Т. 1–2) та ін.).

52. Томашівський Степан (1875–1930) – визначний український історик, публіцист, громадський та політичний діяч, дійсний член НТШ, учень М. Грушевського, пізніше – один із засновників т. зв. державницької школи в історіографії. Наукові зацікавлення охоплювали історію України від початків Київської держави до повоєнного десятиліття. Автор праць “Угорщина і Польща на початку 18 ст.” (1908), “Галичина. Політико-історичний нарис з приводу світової війни” (1915), “Українська історія: нарис І. Стародавні і середні віки” (1919), “Десять літ українського питання в Польщі” (1929), упорядник збірника документів “Матеріали до історії Галичини” (1889, 1901, 1913. – Т. 1–3) та ін.

53. Дорошенко Володимир (1879–1963) – літературознавець, бібліограф, громадський та політичний діяч. Член Українського наукового товариства, НТШ. Походив з бічної гілки козацько-старшинського роду Дорошенків. Навчався в Московському та Петербурзькому університетах (1898–1905). Закінчив Львівський університет (1913). Член РУП, згодом Української соціал-демократичної робітничої партії. Один із засновників і член президії СВУ. Працював у бібліотеці НТШ, з 1937 р. – її директор. Співробітник Українського наукового інституту в Берліні та Українського наукового інституту у Варшаві. Редактор календаря-альманаха “Дніпро” (1929–1939). У 1944 р. емігрував до Німеччини, з 1949 р. – у США. Автор праць із шевченкознавства, історії української літератури ХІХ–ХХ ст., книгознавства, історії НТШ

та товариства “Просвіта”, бібліографічних покажчиків творів Т. Шевченка, І. Франка, О. Кобилянської, П. Куліша та ін., українських перекладів творів М. Гоголя, Л. Толстого, Й.-В. Гете та ін., спогадів.

54. Джиджора Іван (1880–1919) – історик, громадський діяч і публіцист. Учень М. Грушевського. Дійсний член НТШ (з 1913 р.), співробітник київської редакції “ЛНВ” (1907–1908), член Історичного товариства Нестора Літописця. Закінчив Львівський університет (1907). Від 1903 р. – член і бібліотекар “Академічної громади”. Зі студентських років за дорученням археографічної комісії НТШ працював в архівах Кисва, Харкова та Москви. До грудня 1918 р. – військовий комендант ЗУНР у м. Рава-Руська. Досліджував історію Гетьманщини XVIII ст. (“Економічна політика російського правительства супроти України в 1710–1730-х рр.” (докторська дисертація, захищена у Львівському університеті у 1912 р.), “Україна в першій половині XVIII віку. Розвідки і замітки” (1930)). Інші дослідження опубліковані в “Записках НТШ”: “Нові причинки до історії відносин російського правительства до України в 1720-х і 1730-х рр.” (1904), “Україна в першій половині 1738 р.” (1906), “Реформи Малоросійської колегії на Україні в 1722–1723 рр.” (Науковий збірник на пошану М. Грушевського, 1906), “Матеріали московського «Архива Министерства юстиции» до історії Гетьманщини” (1908) та ін.

55. Кревецький Іван (1883–1940) – український історик, бібліотекар і журналіст, дійсний член НТШ (з 1907 р.). Закінчив Львівський університет. З 1909 по 1937 рр. – головний бібліотекар Бібліотеки НТШ. Редактор часописів “Наша школа” (1909–1912), “Республіка” (1918–1919), “Стара Україна” (1924–1925), керівник наукового семінару з української військової історії в Українському таємному університеті у Львові (1921–1925). Учень М. Грушевського. Згодом належав до державницького напрямку української історіографії. Автор багатьох праць, переважно з історії Галичини у складі Австрійської імперії кінця XVIII – початку XX ст., особливо періоду революції 1848–1849 (“Справа поділу Галичини в рр. 1846–1850” (1910), “Проби організування руських національних гвардій в Галичині 1848–1849” (1913)), низки публікацій з історії Наддніпрянської України XVII–XVIII ст., есе, історико-публіцистичних нарисів, досліджень з історії української науки, бібліотекознавства і бібліографії, преси, мемуаристики, історіографії.

56. Шпитковський Іван (1880–1969) – галицький історик і педагог, священник, дослідник Гайдамаччини і Коліївщини (“«Гайдамаки» Т. Шевченка як пам’ятка Коліївщини” (1915)).

57. Йдеться про дослідження: *Крип’якевич І.* Русини – власителі у Львові в першій половині XVI ст. // Науковий збірник на пошану М. Грушевського. – Львів, 1906. – С. 219–236.

58. Йдеться про працю: *Бернгейм Э.* Введение в историческую науку. – Спб., 1908. – 135 с.

59. Павлик Михайло (1853–1915) – громадсько-політичний діяч, публіцист і письменник. У ранній молодості перебував під впливом москвофілів. Навчався у Львівському університеті. Входив до складу “Академічного гуртка”. Під впливом М. Драгоманова перейшов на національні й соціалістичні позиції. Спільно з І. Франком видавав журнал “Громадський друг” (1878), альманахи “Дзвін” і “Молот”, брав участь у польсько-українському соціалістичному комітеті. За політичні погляди був п’ять разів в ув’язненні, засуджений 30 разів. З 1879 р. проживав у Женеві, брав участь у виданні журналу “Громада” (до 1882). У 1889 р. був редактором народо-

вещкої газети “Батьківщина”. Разом з І. Франком став засновником Української радикальної партії, видавав її друковані органи “Народ” (1890–1895), “Хлібороб” (1891–1895), “Громадський голос” (1898–1903). У 1897–1904 рр. – перший бібліотекар НТШ, дійсний член НТШ, з 1914 р. – заступник голови Головної Української Ради. Автор повістей, оповідань, видавець листування і творів М. Драгоманова.

60. Володимир Шухевич (1849–1915) – відомий український етнограф, педагог, громадський діяч, публіцист, дійсний член НТШ (з 1908 р.). Ініціатор і провідний діяч багатьох українських інституцій у Львові (“Просвіти”, Українського педагогічного товариства, “Руської бесіди”, “Бояна”, Музичного товариства ім. М. Лисенка). Засновник і редактор дитячого журналу “Дзвінок” (1890–1895), редактор газети “Учитель” (1893–1895), співредактор “Зорі”, “Діла” та ін. Організував етнографічні експедиції на Гуцульщину.

61. Верхратський Іван (1846–1919) – український природодослідник, філолог, почесний член НТШ. Закінчив філософський факультет Львівського університету. Вчителював у гімназіях Дрогобича, Станіславова, Ряшева (нині Жешув, Польща) та в Академічній українській гімназії у Львові. Викладав природознавство й українську мову. Редактор першого україномовного “Збірника Математично-природописно-лікарської секції НТШ”, перший голова однойменної секції НТШ. Автор підручників “Ботаніка”, “Мінералогія”, “Зоологія”, “Соматологія”. Вивчав фольклор, перекладав з інших мов художню літературу.

62. Йдеться про видання: *Грушевський М.* Наша політика. – Львів, 1910.

63. Федюшка Микола (псевдонім Євшан, 1890–1919) – літературний критик. Бібліотекар, згодом секретар НТШ, особистий секретар М. Грушевського, співробітник заснованої ним Української видавничої спілки.

64. Залізник Микола (1888–1950) – український громадсько-політичний діяч, публіцист, дипломат. Родом з Криму. Належав до Української партії соціалістів-революціонерів. У 1907 р. втік з ув'язнення за участь в українському національному русі і приїхав до Львова. Активний учасник студентського руху в Галичині. У 1914 р. став одним з організаторів СВУ. З кінця 1914 р., очолюючи Закордонний комітет УПСР у Відні, вів публіцистичну і видавничу діяльність. У січні–лютому 1918 р. у складі делегації УНР брав участь в укладанні Берестейського миру 1918 р. У 1919–1920 рр. – посол УНР у Фінляндії, згодом жив у Відні. Заарештований радянськими спецслужбами (1945) і засуджений на 15 років ув'язнення. Помер у тюрмі. Автор статей з історії України, зокрема української революції, спогадів (“Моя участь у мирових переговорах в Брестю Литовському” (1928)).

65. Українське Наукове Товариство у Києві – громадське наукове товариство академічного типу. Засноване в кінці 1906 р. з ініціативи М. Грушевського і групи київських громадівців за зразком НТШ. Головою УНТ став Грушевський. УНТ мало три секції (історичну, філологічну і математично-природничу) та дві комісії (медичну і статистичну). Членами УНТ були В. Антонович, К. Мельник-Антонович, М. Біляшівський, М. Василенко, Ф. Вовк, Б. Грінченко, І. Джиджора, П. Житецький, І. Каманін. Видавало наукові праці (29 томів обсягом 350 друкованих аркушів у 1907–1917). Було опубліковано 18 томів “Записок УНТ”, у 1914 і 1917 рр. вийшли два томи кварталника “Україна”, у 1915–1916 рр. у Москві – 2 томи “Українського наукового журналу”. У 1921 р. УНТ було адміністративним порядком включене до ВУАН, де його секції ще певний час зберігали автономію.

66. “Записки Українського Наукового Товариства” – видання УНТ у Києві. Виходили у 1908–1918 рр. за ред. М. Грушевського. У серії “Записок” видавалися тематичні збірники (“Київ”, “Чернігів”), щорічники (“Науковий збірник”, “Студії з історії України”) та суспільно-літературний збірник “За сто літ” (1927–1930. – Т. 1–6).

67. “Україна” – українознавчий науковий журнал. Виходив у Києві (1914–1930, з перервами у 1915–1916, 1919–1923 рр.) за редакцією М. Грушевського. З 1924 р. – орган Історичної секції УАН.

68. Йдеться про видання: *Грушевський М.* За український маслак (В справі Холмщини). – К., 1907.

69. Герасимчук (Гарасимчук) Василь (1880–1944) – історик, учень М. Грушевського. Навчався на філософському факультеті Львівського університету (1900–1904) У 1904–1905 рр. служив у австрійському війську. У 1905–1906 рр. працював в археографічній експедиції НТШ у Кракові, Варшаві, Санкт-Петербурзі над збиранням документів до української історії 1657–1687 рр. У 1906–1912 рр. викладав у гімназіях Станіслава, Перемишля, у 1913–1914 рр. – у Львівській учительській семінарії, працював над підготовкою документів з історії козаччини, котрі так і не були видані. Під час Першої світової війни перебував на військовій службі. Від 1919 р. – професор Українського таємного університету у Львові, з 1920 р. працював у Стрийській гімназії. У 1925–1930 рр. співпрацював з історичними установами М. Грушевського у ВУАН. Від 1929 р. – дійсний член Історичної секції ВУАН. У 1927–1929 рр. працював в археографічній експедиції, повторно збирав і копіював загублені історичні документи 1657–1665 рр. Проте в 1931 р. їх друк був припинений, а збірка документів удруге загубилася (невелика частина надрукована в 1994 р.). На початку 1930-х рр. переїхав до Львова, де викладав у гімназії. У 1940–1941 рр. – старший науковий співробітник Львівського відділу Інституту історії України АН УРСР, під час гітлерівської окупації – співробітник Українського Видавництва. Автор праць, що переважно друкувались у “Записках НТШ”: “Виговський і Юрій Хмельницький” (1904), “Виговщина і Галицький трактат” (1909), “Чуднівська кампанія 1660 р.” (1913), “До питання про статті Б. Хмельницького” (1930).

70. Йдеться про видання: *Крип'якевич І.* Матеріали до історії української козаччини. – Т. 1: Документи по рік 1631 / Зібрав і видав Іван Крип'якевич // Жерела до історії України-Руси. – Львів, 1908. – Т. 8. – 407 с.

71. Степура Григорій був адвокатом на Поділлі, а після війни на Волині. У 1917 р. – губерньський комісар Поділля.

72. “Рада” – єдина щоденна громадсько-політична газета українською мовою в Підросійській Україні. Виходила в 1906–1914 рр. у Києві. Видавалась на кошти Є. Чикаленка, В. Смиренка і Л. Жебуньова. Відстоювала на своїх сторінках політичну лінію Товариства українських поступовців. Головними редакторами були Ф. Матушевський, М. Павловський, А. Ніковський, секретарями редакції – С. Петлюра, В. Королів. До складу редакції входили М. Вороний, Д. Дорошенко, С. Єфремов, О. Олень, О. Панасенко, Л. Старицька-Черняхівська та ін. Газета висвітлювала громадсько-політичне і культурне життя на українських землях. З березня 1917 р. після заборони видання газети російським урядом виходила газета “Нова Рада” (до 1919 р.; ред. А. Ніковський і С. Єфремов).

73. Йдеться про героя роману Анатолія Свидницького “Люборацькі”.

74. Кобрин Михайло (1871–1956) – освітній і церковний діяч, перекладач богословських книг на українську мову.

75. Точна назва праці І. Крип'якевича: З козацької сфрагістики // ЗНТШ. – 1917. – Т. 123/124. – С. 1–16.

76. Токаревський Михайло (1884 – після 1942) – кооперативний і громадсько-політичний діяч на Полтавщині. Член УСДРП. З 1915 р. – член правління Полтавських споживчих товариств, у 1917–1918 рр. – голова Полтавської губернської земської управи. 1926–1929 рр. – завідувач кооперативного музею при Вукоопспілці в Києві, пізніше в Харкові. Декілька разів заарештовувався радянськими каральними органами. З 1943 р. доля невідома.

77. Корш Федір (1843–1915) – визначний російський філолог, славіст і орієнталіст, професор Московського, Одеського і Петербурзького університетів, академік Російської АН, дійсний член НТШ, захисник українського культурно-національного руху і прав української мови, співавтор відомого меморіалу Російської АН “Об отмене стеснений печатного малорусского слова” (1905).

Інна Заболотна (Київ). Спогади Івана Крип'якевича (1904–1911).

Спогади видатного українського історика, львів'янина І. Крип'якевича з його особистого архіву допомагають створити повніший, рельєфніший портрет молодого вченого. У спогадах міститься інформація про наукову та громадську діяльність історика, окреслюється коло його знайомих, висвітлюються взаємини з сучасниками, зокрема з М. Грушевським, а також суспільне життя та студентський рух у Галичині на початку ХХ ст.

Ключові слова: НТШ, Крип'якевич, Грушевський, Львівський університет, студентський рух, Західна Україна, освіта.

Інна Заболотная (Киев). Воспоминания Ивана Крипякевича (1904–1911).

Воспоминания выдающегося украинского историка, львовянина И. Крипякевича из его личного архива помогают воспроизвести более полный, рельефный портрет молодого ученого. Воспоминания несут в себе информацию о научной и общественной деятельности историка: очерчивается круг его знакомых, освещаются отношения с современниками, в частности с М. Грушевским, а также общественная жизнь и студенческое движение в Галиции в начале ХХ в.

Ключевые слова: НТШ, Крипякевич, Грушевский, Львовский университет, студенческое движение, Западная Украина, образование.

Inna Zabolotna (Kyiv). Memoirs of Ivan Krypiakevych (1904–1911).

Published reminiscences from the Archive of Ivan Krypiakevych help to create a more complete character of the famous Ukrainian historian's formative years. They include information about his social life, the movement of students, scholarly work, in particular his participation in activity of Shevchenko Scientific Society, archeographic research expeditions, mutual relations between him and Mykhailo Hrushevsky and other historians.

Key words: Shevchenko Scientific Society, Krypiakevych, Hrushevskiy, Lviv University, the movement of students, Western Ukraine, education.